

Što je w našej wutrobje?

Ty samlutki pónaješ wutrobu wšech
čłowjeskich džěci.

1 Kral 8,39

W léce 1854 wuda Nišćanske nabožne towarstwo serbsku knižku: „Čłowječa wutroba – tempel Boži abo sydło toho zleho“. We wjacorych wobrazach so předstaji, što wšo móže w čłowjeskej wutrobje bydlić. Dwaj wobrazaj z knižki widžimy na tutej stronje. Wobraz nalěwo předstaji wutrobu hrěšnika. W njej chowa so hordosć, nje-pócciwosć, zawisć, lěnjosć, hněw a tak dale. Na prawym boku je widžeć wutroba wěriwego. W njej bydli trojjenički Bóh, Wótc a Syn a swjaty Duch. Kříž Chrystusa je we wutrobje. Pokaza so na bibliske městno wo wěrje, lubosći a nadžiji. Duchowny swět tutech trochu jednorych wobrazow je nam džensa cuzy. Prašenje pak je tež za nas aktualne: Što bydli w našej wutrobje?

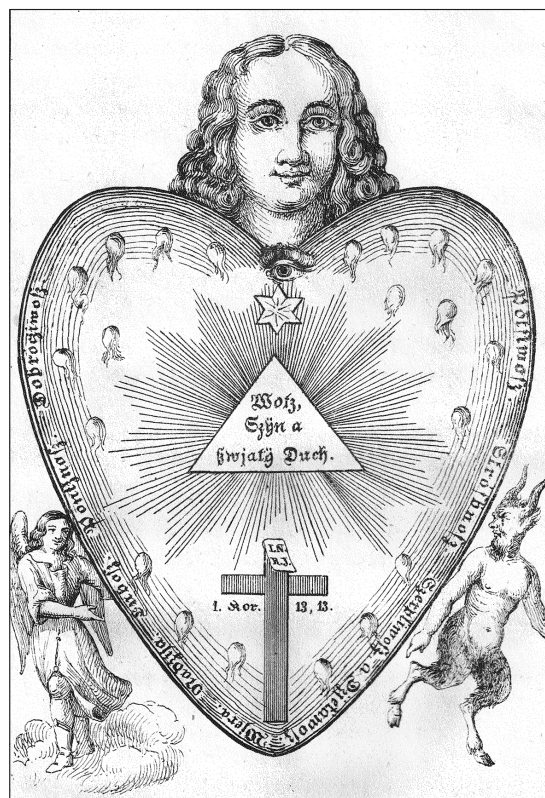
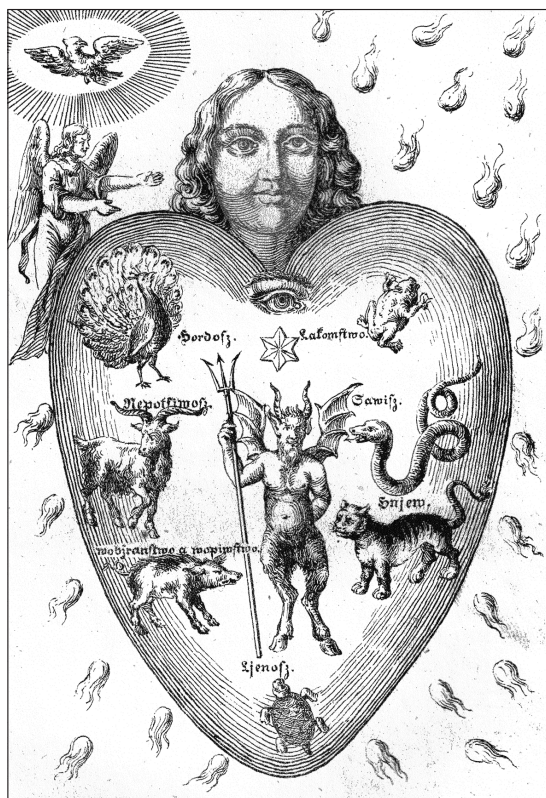
Jasne je, zo njeje tu měnjena wutroba jako čělly organ, kotryž ma krey přez čělo klumpać, ale zo je z wutrobu měnjeny najnutřkowniši centrum našeje wosoby, sydło našeje duše a našeho ducha. Wutroba je symboliske městno za tajne rozsudy čłowjeka, sydło jeho pozitiwnych a negatiwnych začuow a jeho njewuprajonych žadosćow. Tež džensnišemu swětej njeje tajka řeč wo wutrobje cuza, kaž pokazaja teksty mnohich šlagrow, w kotrychž so spěwa wo „horcej wutrobje“, kotraž pyta prawu lubosć abo je ju hižo namakala.

Što bydli w našej wutrobje? Profet Jeremija wě: „Čłowjeska wutroba je přez měru chrobta a jara bojazna; što móže ju pónač?“ Woboje je we wutrobje: chroblosć, ale tež bojarnosć. Derje je wobkedžbowane, zo čłowjek hustodosć sam njewě, čehodla so tak abo hinak rozsudži, dokelž so woboje we wutrobje chowa, to pozitiwne a to negatiwne. Tehodla warnuje so w bibliji před tym, so jenož na swójsku wutrobu spuščec: „Štož so na swoju wutrobu spušća, tón je hlupy.“ (Přisłowa 28,26) Prawe rozsudy twori wutroba, hdyž słuča na Bože słowo: „Wobchowam w swojej wutrobje twoje słowo, zo bych přećiwo tebi njehřešił.“ (Psalm 119,11) Husćišo biblija na to pokaza, zo jenož Bóh sam hlubo-

kosće našeje wutroby spónaje, tak tež w hronje za měsac junij, kotrež bě nastork za wše tute rozwažowanja.

Serbske wobrazy wo wutrobje z 19. lětstotka su dosć šematiskie a su rysowane w duchu, kotryž hižo njeje naš. Wone pak su tehdy k ludžom řečeli a jim pomhali, hlubiny swojeje wutroby spónač. Tole njech je nam nastork, wo tym přemyslować, što je w našej wutrobje. Bóh znaje wšitke jeje potajnstwa, wšitke čěmne kućki a njezrumowane komorki. Derje je, zo mamy jako křescenjo wěstosć wo tym, zo je wón smilny sudnik. Japoštoł Pawoł zjima tute dobre poselstwo ze słowami „Lubosć Boža je wulata do našeje wutroby.“ (Rom 5,5)

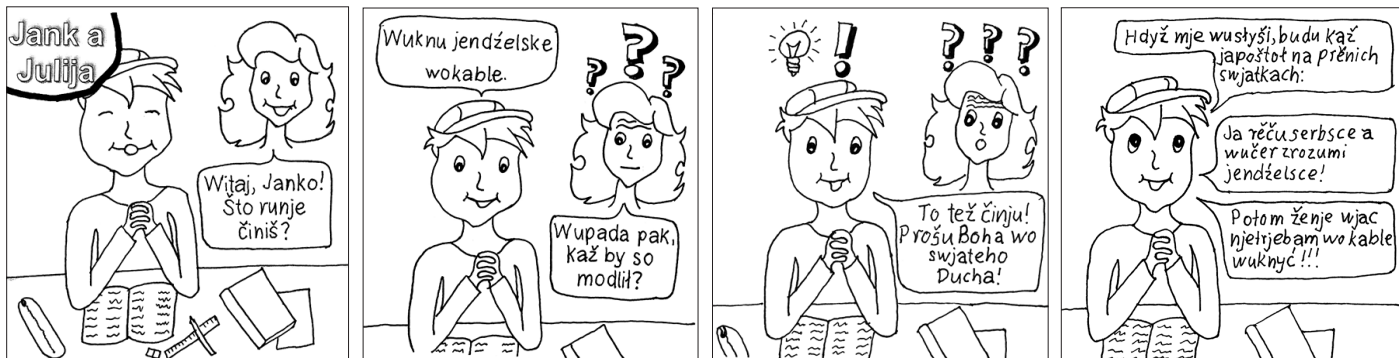
Jan Malink

Ilustraciji ze serbskeje nabožneje knižki z léta 1854: wutroba hrěšnika (nalěwo) a wutroba wěriwego

Reprodukcija: Jan Malink

Swjaty duch – Boža móc

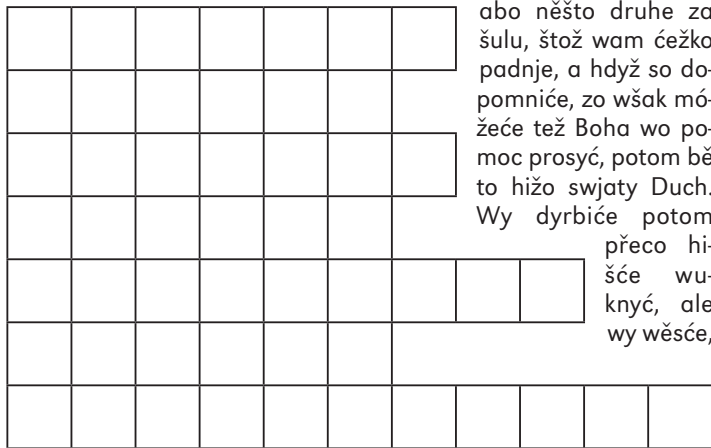
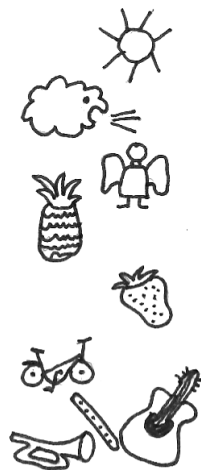
Lube dźeći, lětsa swječachmy kónc meje, spočatk junija swjedzeń swjatkow. Na přenich swjatkach běchu wučomnicy Jezusa w Jerusaleme.

Jezus bě hižo do njebjes k swojemu naněj, k Bohej, šof. Wučomnicy čakachu na znamjo wot njeho. Naraz zašumi, wětřik duješe a woni widzachu palace so jazyki. To bě swjaty Duch. Wón da jim kmanosć we wšelakich rěčach rěčeć. Jako Pětr, jedyn z wučomnikow, potom před lud stupi a wo Jezusu powědaše, móžeše jeho kóždy zrozumić. Mjez ludom z Jerusalema běchu pak tež pućowacy z druhich krajow. Woni wšitcy slyšachu předowanje w swojej maćeršćinje. To bě za wučomnikow wočakowane znamjo. Nětko wědzachu, zo Jezus jich přez swjateho Ducha přewodža.

Kak pak je to džensa? Měničje wy, lube

dźeći, zo funguje Jankowa ideja z comica za wuknjenje wokablow? Kaž móžeće sej hižo myslić, to bohužel njeńdže. Što pak je ze swjatym Duchom? Dawa jeho hišće džensa?

Haj, swjaty Duch nas křesćanow tež

Rys.: Katja Meyerowa

džensa hišće přewodźuje. Při našej křećenicy smy jeho přijimali. Swjaty duch je Boža móc, kiž w našich wutrobach skutkuje a nas mjez druhim přeco zaso na Jezusa a Boha dopomina. Hdyž na přikład runje wokable wuknjeće,

abo něšto druge za šulu, štož wam ćežko padnje, a hdyž so dopomniće, zo wšak móžeće tež Boha wo pomoc prosyć, potom bě to hižo swjaty Duch.

Wy dyrbiće potom přeco hišće wuknyć, ale wy wěšće,

74. serbski ewangelski cyrkwinski dzeń 14. junija we Wojerecach „Lubujmy, přetož wón je nas prjedy lubował.“

Njedzelu, 14. junija

10.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Janskej cyrkwi we Wojerecach

Poprawom planowany program z pokročowanjom na Horach dyrbi wšelakich koronaprawow dla wupadnyć. Hač budže móžno, po kemšach hišće zetkanje přewjesć, je njewěšte. Prošu wobkedźbujće krótkodobne informacije w nowinach, rozhłosu abo na internetnej stronje Serbskeho ewangelskeho towarstwa. Přijědźće njehladajo na wšitke počezowanja w bohatej ličbje na naš cyrkwinski dzeń, kiž je zdobom domizniški dzeń Wojerowskich kónčin!

Rozhlós MDR (UKW 100,4) kemše live wusyła.

zo njejsće sami a zo Bóh wam pomha. Snano padnje wam wuknjenje potom lóšo. Swjaty Duch je was dopomnił. Wón móže ale tež hišće na hinaše wašnje skutkować. Jeho cil pak je přeco, zo so naš počah k Bohej pohubši. Snano móžeće raz wo tym přemyslować, hdy je swjaty Duch was hižo raz dopomnił.

Lube dźeći, po tym zo sće nětko telko wo swjatkach zhonili, sym wam hišće małku křižowku přihotowała. Zasadźće zapříjeća narysowanych wobrazkow wodorunje do kašćikow. W přenej lince padorunje móžeće potom hesło tuteho teksta wučitać.

Wjele wjesela při hódanju přeje wam

Katja Meyerowa

Spěwny wječork

Lětuši spěwny a čitanski wječork Bukečanskeje Bjesady wotměje so štwórtk, 18. junija, we 18.00 hodź. w Cuškec domčku w Žornosykach. Tutón namakace horjeka we wsy na kromje lěsa pódla čista 42. Prošu informujeće so do teho wo aktualnym stawje koronapandemije w medijach a na stronje Serbskeho ewangelskeho towarstwa pod www.serbske-ewngelske-towarstwo.de. **Bukečanska Bjesada**

„Serbske džěło je džěło za přichod Łužicy“

Rozmołwa z fararjom dr. Stefanom Reicheltom w Blunju

Knjz dr. Reichelt, wot lońšeho julija sće farar w Blunju. Kak wulki je Waš wosadny wobłuk a što Waše nadawki?

Do wosady słušeja wsy Halštrowskeje hole a Wojerecy-Stare město z dohromady něhdže 2 000 wosadnymi. Kemše swjēcimy w cyrkwjach a kapałach kaž tež w diakoniskich zarjadnišćach. Tež wšelake wosadne skupiny a kruhi maja so přewodźeć. A nic naposledk je dušepastyrstwo wobšěrny nadawk.

Njejsće rodzeny Łužičan. Zwotkel pochadžeće a kajki bě Waš dotalny žiwjenski a powołański puć?

Rodzeny sym 1965 w durinskim Arnstadće. Nan bě předar w krajnocyrkwiniskim zhromadženstwje a mać krótki čas nawodnica pěstowarnje, doniž so njewuda a so potom wo rosćacu swójbu a podpěru wosadneho džěła staraše. Běchmy doma wosom džěci. Njeběchmy w SNM a tehodla njesmědžachmy tež na wyšu šulu. Tak sym po wuchodženju šule w zawodže za elektriku jězdźidłow w Ruhla powołanje zhotowjerja gratow nawuknył a k temu 1985 maturu zložil. Lěto potom w tutym powołanju w Ohrdrufje džěłach. Wojersku službu wukonjach – po dołhim přemyslowanju – 1986/87 jako twarski wojak na wšelakich městnosćach. Wot 1987 do 1993 studowach teologiju na Lipšćanskej uniwersiće. Po wikariacie w Kleinzschocher a druhim teologiskim eksamenu wrócih so jako doktorand na teologisku fakultu Lipšćanskeje uniwersity. Tema mojego doktorskeho džěła bě ruski nabožinski filozof Nikolaj A. Berdjajew (1874–1948). Kniha wuńdže 1999 w nakładnistwje Lipšćanskeje uniwersity. Wot 1998 do 2003 běch wědomostny sobudžělaćer na Seminarje za konfesije ortodoksných cyrkwjow Instituta za cyrkwiniske stawizny teologiskeje fakulty Martina-Lutheroweje uniwersity w Halle-Wittenberg. W lěće 2012 bě moja ordinacija. Po něšto času jako wosadny pedagoga džěłach w Lubiju z němskimi wusydlencami z Ruskeje a pozdžišo jako wučer nabožiny mjez druhim na ewangelskej zakładnej šuli we Wjelikim Kólsku pola Baršća.

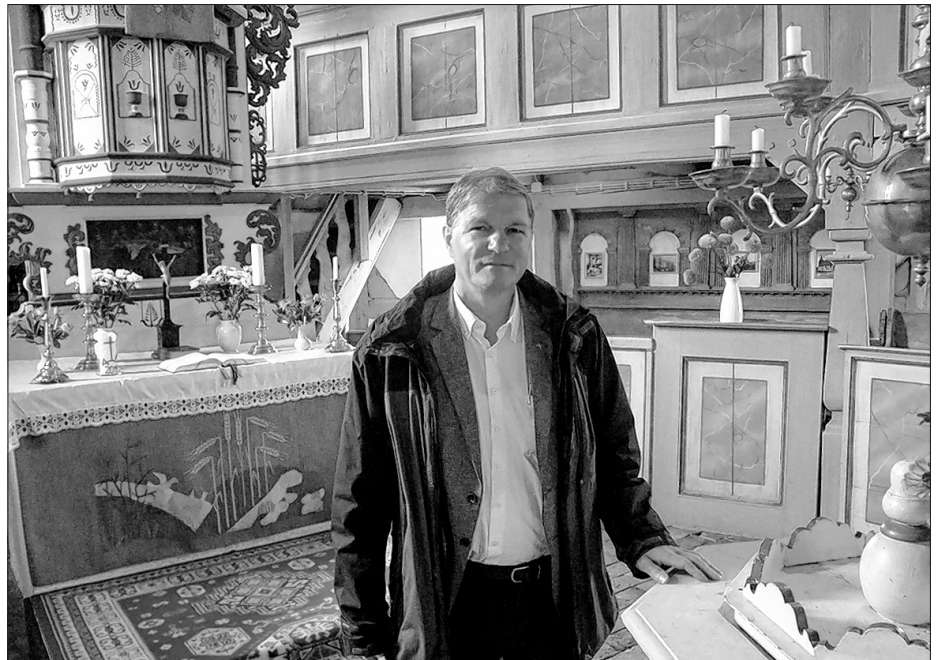
Zajimujeće so za to serbske. Zwotkel tutón zajim pochadza?

Za moje druhe doktorske džěło wo Jana Arndtowych „Štyrjoch knihach wo wěrnym křesćanstwje“ w Ruskej, kiž napisach za čas mojego přistajanja jako wědomostny sobudžělaćer, bě zaběra ze starosłowjanšćinu trěbna, w kotrejž wšak ma tež serbsčina swoje korjenje. Tak sym přez rusku k serbskej rěči přišo. A nětko mam wulke wjesele, zo směm we wosadach ze serbskimi korjenjemi skutkować.

Móžemy z Wami serbsce rěčeć? Kak wobšěrne su vaše znajomosće serbskeje rěče?

Haj, móžeće mje serbsce narěčeć a ja Was rozumju. Moja wotmołwa wšak njeby tak běžna była, dokelž mam mało skladnosće rěč nałožowac. Hesła čitam wšednje hornjo- a delnjoserbsce, k temu po možnosći tež rusce, hebrejsce a grjeksce. Słucham serbski rozhlós a hladam serbske wusyłanja w telewiziji. Ale wězo so rěč najlěpje přez praktiske nałožowanje nawuknje.

Maće w Blunju abo druhdže skladnosć serbsce rěčeć? Što scyła sće w Blunju hišće serbskeho namakał?

Farar dr. Stefan Reichelt w Blunjanskej cyrkwi

Foto: Andreas Kirschke

Stawizny su tu serbske. Wothladajo wot zjawnych napisow wšak je mało skladnosćow serbsčinu nałožowac. Stari wosadni powědaja husto wo svojim serbskim džěćatstwje, kaž běchu je w časach do Druheje swětoweje wójny dožiwi. Dobre nazhojenje při tajkich skladnosćach mam z kěrlušemi a ludowymi spěwami, ale w tym sym hišće započatkar. Štož sym hišće serbskeho nazhonił, hodži so takle naličić:

- Serbski domizniski dzeń, kiž wulki začičs zawostaji;
- wopyt rěčneho kursa w Ptačecach jako prihot na lětuši domizniski dzeń;
- wospjetne přeprašenja na Bjesady na Horach a w Židzinom, kiž pak časowych přičin dla lědma wopytać móžu;
- rozmołwy na narodninach starych wosadnych a
- kemše w serbskich drastach na žnjowdžaknym swjedženju w Ptačecach.

Skutkujeće we Wojerowskich stronach, hdžež je hornjoserbsčina doma. Přislušeće pak cyrkwi EKBO, hdžež je to serbske bóle na delnjoserbsčinu wusměřene. Kak tutón poměr posudžujeće?

Kaž hižo naspomnjene wuchadžam ze starosłowjanšćiny a wot zwuka rěče. Wobě Łužicy mi rěčne njejsťe cuzej kaž tež pólšćina nic. Wobhladuju Łužicu skerje jako jednotnu ze wšelakimi akcentami. Nažel wšak to wšitycy tak njewidža. Za mnje pak je to zwjazowace wažne.

Móžeće sej aktiwne skutkowanje za to serbske we Wojerowskich kónčinach

a w nadregionalnym wobłuku předstajić? A kajke by wone móhto być?

Rady chcu po swojich možnosćach k temu přinošowac, zo so to serbske zaso bóle wotkrywa a pěstuje. Horjeka mjenowane aktiwity chcu dale wjesć a za nowe wěcy sym wotewrjeni. Wothladajo wot wulkeho wosobinskeho wjesela, kotrež nade wšem słowjanskim mam, pak bych dyrbjal swoje rěčne znajomosće wukmanić. Jenož hdžež so na stawizny nawjaza, je tež přichod možny. A tu zjednoća so wosobinske a wědomostne zajimy z farskimi nadawkami. Móhli to tež takle prajić: Džěło za zdźerženje resp. wožiwjenje serbskeje rěče a serbskich tradicijow je džěło za přichod Łužicy.

Džakuju so za rozmołwu a přeju Wam nadal žohnowane skutkowanje we wosadnym a w serbskim wobłuku.

Prašala so a z němčiny přeložila
Trudla Malinkowa

Hłós ewangelskich Serbow w krajnej synodźe

Annemarie Simonowa z Trupina zastupjerka Serbow w 27. sakskej krajnej synodźe była

Krajna synoda ewangelsko-lutherskeje krajnej cyrkwyje Sakskeje je zastupnistwo wosadow a wobsteji z 80 sobustawow. 60 sobustawow so woli, 20 so powoła –zwjetša z wobłukow, kiž přez wólby njesu w dosahacej měrje zastupjene, kaž na přikład młodźina, diakonija, cyrkwinska hudźba, wosadna pedagogika. Tež ewangelscy Serbja k temu stušeja. W kóždjej synodźe su Serbja z jednym powołanym synodalom zastupjeni. Legislatura perioda traje šěsć lět.

Po tym zo bě Handrij Wirth z Njeswačidla po 18lětnym skutkowanju w Drježdžanach tež starobnych přičin dla swoje zastojnstwo zakónčił, přewzach w léće 2015 nadawk, byc hlós ewangelskich Serbow w cyrkwinskim parlamencie. W přerich lětach bě za mnje čezko, džělowe wašnje synody we wšelakich situacijach prawje zapřijeć a zrozumić.

Synoda je zamołwita za krajnocyrkwinske zakonjedawarstwo, wona wuradźuje a wobzamkne etat krajnej cyrkwyje, woli biskopa a prezidenta krajnocyrkwinskeho zarjada, wobzamkne nowe kemšace porjady, agendy a spěwarske, wobjednawa a wobdžěła zapodaća, naležnosće a próstwy wosadow, cyrkwinskih skupinow a jednotliwcow.

Wšitcy sobustawojo krajnej synody džělaja we wuběrkach, hdžež so fachowce a wěcownje zasadźuja a profiluja. Wosom wuběrkow skutkuje prawidłownje a přihotuje we hłownym džělowe zakłady za cytu synodu.

Čežišća su teologiske a cyrkwinsko-hudźbne džělo, natwar wosadow, diakonija a misionstwo, kubłanske džělo, socialno-etiske nadawki, cyrkwinske a statnocyrkwinske prawo kaž tež financne naležnosće. Za wšitke tute džěla su přeco přeruwowanja a husto tež personalne rozsudy trěbne. Tehodla stej za to dwaj wuběrkaj trěbnej, kotrejž po potrebjebje džělataje.

Sym so w léće 2015 rozsudžiła za sobudžělo w socialno-etiskim wuběrku, dokelž bě mi wažne, na wyšej runinje k temu přinošować, zo by dobry a wupruwowany Boži porjad wjetšu rólu we wědomju towaršnosće hrał. Namrěwstwo našich prjedownikow dyrbi so zdžeržec, hajić a praktikować. Přeco zaso zwěšcam, zo je runje tuta naležnosć žiwjenski zakład wěriwych Serbow a husto samo tych, kiž so zjawnje k wěrje njewuznawaja. To je za mnje dobre nazhonjenje.

Džělo w plenumje synody kaž tež we wuběrku njebě za mnje stajnje jednore. Husto dyrbjach jako lajk zwěšćić, kak komplikowane, wobćežne a čas rubjace cyrkwinskopolitiske džělo je. Wuwědomiło je so mi, zo je cyrkej njeparujomny hlós w to-

waršnosći. Njeje předstajomne, hdyž njeby tu cyrkej něhdy wjace za najhlubše čłowjeske naležnosće była, při kotrychž nje stej móc a wobsydstwo rozsudnej, ale kaznja lubosće k blišemu.

Nimo fararjow a cyrkwinskih sobudžělaćerjow dyrbja tež lajkojo, ludžo z bazy, w synodźe byc, kiž praktiske naležnosće wosadow ze swójskich nazhonjenjow zastupuja. Ze zapodaćom z Hodžijskeje wosady nastupajo strukturnu reformu je so serbska tematika načala. Naležnosć je komplikowana, wšako džěla so hladajo na dale a bóle so pomjeńšowace wosady z abstraktnymi ličbami. Ale to hustodosć

zwoli synoda Hansa-Petera Vollbacha.

Nimo tutech napinacych wólbow měješe 27. synoda šěroki spektrum wobsahoweho džěla. Wažny wuslědk je nowy porjad čitanjow za kemše, w kotrymž je nětko wjac tekstow ze Stareho zakonja hač do teho. Wot 1. adwenta 2018 tutón nowy lekcionar płaći.

Wobstajnje a intensiwne džělata je synoda na ekumeniskim puću za sprawnosć, měr a zachowanje stwórby. Předewšěm młodži ludžo so na pokutnym dnju 2019 w Drježdžanach zetkach, zo bychy nadawki spóznali, možnosće rozjimali a zamołwitosć přewzali.

Annemarie Simonowa

Foto: EVLKS

za čezke rozsudy we wjesnych kónčinach njedosaha. Přewjele papjery so popisuju a rozdžěluje, hdžež chce synoda nadžiju šěrić. Přiwšěm dóndže w cyrkwinskih wobwodach a wosadach ke konfliktam a k přestapjenjam. Myslu sej, zo pobrachuje hustodosć wola ke kompromisam. My starši smy přemało wotewrjeni za změnu zwučeného porjada. Tehodla mam za trěbne, zo młodži ludžo swoju cyrkej, cyrkej přichoda, wuhotuja, w kotrejž my starši sobu skutkujemy. „Wšitko ma swój čas“ wěmy wot předarja Salomona. Kedžbować pak dyrbimy, zo my a naša cyrkej so njestanjemy z woporom spěšnje so mjenjaceho časoweho ducha a zo so zmysl a wobsah našeje wěry w digitalnym swěće njezhubitej.

W 27. krajnej synodźe bě wjele změn. Dwójce smy krajneho biskopa wolili. Po wólbje Carstena Rentzinga je mje zadžerženje jednotliwych křesćanow, ale tež křesćanskich skupinow zrudiło, dokelž mějach začišć, zo so cyrkej jako bitwišćo rozdžělnych mjenjenjow znjewužiwa. Měrisko za wšo pak dyrbi Boža lubosć byc. Wěra ma woložić, nic počezować. Za Carstena Rentzinga bu zastojnstwo přečežke. 2020 wuzwoli so Tobias Bilz za nowého krajneho biskopa. Za naslědnika prezidenta krajnocyrkwinskeho zarjada Johannesa Kimme, kotryž 2019 na wuměnk woteńdže, wu-

Začišća počne a hluboko sahace běchu tematiske dny wo powołanskich wobrazach w cyrkwi, wo zamołwitosći křesćanow a cyrkwyje w globalizowanym swěće – stajnje pod aspektom byc „cyrkej z nadžiju“, wšojedne kak wulka abo mała je.

Wróćo zhladuju namakam stajnje zaso wotmołwy na prašenje, kotrejž sej sama stajam: Što wostanje w pomjatku wot 27. krajnej synody? Wjele bych móhla naličic, wšako sym wjele nawuknyła. Sym ze znała wjele rozdžělnych směrow w cyrkwi a nawuknyła je akceptować. Sym dožiwiła mnohostronsce zajimowanych, wotewrjenych, angažowanych ludži ze swójskimi nahladami wo wěrje a pobožnosći, kiž chychu přeco sobu rěčec a sobu tworic. Mnozy druzi su skerje začichim a njenapadnje, přiwšěm wobstajnje a konsekwentnje swoje zastojnstwo wukonjeli. Zwjeselili su mje reakcije synodalow, kiž so mi po mojich nutrnosćach džakowachu a rjeknychu, zo stej so jim serbska modlitwa a serbske žohnowanje wosebje lubitoj.

Sym so po swojich možnosćach prócowała, cyrkwinski parlament skedžbnić na ewangelskich Serbow. Tole přeju tež swójemu naslědnikej w synodźe a nimo teho wjeselo, elan a kuražu, zo by z Božej pomocu a z Božim žohnowanjom synodala byc móhł.

Annemarie Simonowa
z němčiny přeložila T.M.

„Domizniski dzeń je wjeršk w našim wosadnym žiwjenju“

Wojerowčan Dirk Nazdala čuje so wusko zwjazany ze serbskej kulturou

Na džesatym Serbskim domizniskim dnu Wojerowskich kónčin 18. junija 2017 spēwaše wón mójnje w Židžinskim chórje sobu. „Smy swjedzenske kemše w Sprječanskim Božim domje wobrubili. Wuska zwjazanosć Serbow mje přeco zaso zahorja. Runje domizniski dzeń je kóždy lěto wjeršk w našim wosadnym žiwjenju“, měni Dirk Nazdala, kotryž je sobustaw Wojerowskeje Janskeje wosady. Jeho mandželska Sigrun čita na swjedzenskich kemšach prawidlownje sobu próstwy. Wobaj čujetaj so wusko zwjazanej ze serbskej kulturou. Spěwataj a modlitaj so serbsce sobu.

„1997 čehnjech wot Berlina do Wojerec“, powěda 53lětny jurist, kotryž so lětsa wo zastojnstwo wyšeho měščanosty Wojerec požada. „Woženich so do serbskeje swójby.“ Džak jeho přichodnje maćerje Helgi Nazdalinje rodź. Kašporec, kotraž z Čiska pochadza a džensa we Wojerecach bydli, namaka wón přistup k rěči. W Židžinskim chórje spēwaše přeni raz serbske spēwy. Tež we Wojerowskej Janskeje wosadze namaka přistup k Serbam. Hromadze z Katharinu Mačowej z Wojerec a ze Serbskim šulskim towarstwom staraštaj so Dirk Nazdala a jeho mandželska wo zahajenje Witaj-kubłanja w pěstowarni „Pumpöt“ w Němcach w nošerstwje Serbskeho šulskeho towarstwa. Tam přiswojištej sej jeju džowce Helene (wot 2004) a Annemarie (wot 2006) hrajkajo připódla a bjez napinanja serbsčinu. „Wědzachmój wo lěpšinach dwurěčneho kubłanja. Z njej so kmanosć wuknjenja

Dirk Nazdala, 53lětny jurist z Wojerec, čuje so wusko zwjazany ze serbskej rěču a kulturou. Za spēchowanje serbskeje zasadžuje so tež jako cyrkwinski předstejičer Wojerowskeje Janskeje wosady. Na foće pokaza na džensniši wobydlerki centrum, w kotrymž bě so 1912 Domowina załožiła.

Foće: Andreas Kirschke

spěchuje runje tak kaž kulturelna wotewrjenosć“, praji swójbny nan. „Dwurěčne kubłanje ja za naše džěci dobytk.“

Wot lěta 2000 přisluša wón cyrkwinskemu předstejičerstwu Wojerowskeje Janskeje wosady. Zdobom je synodala w Ewangelskim cyrkwiskim wokrjesu šleskeje Hornjeje Łužicy a w Ewangelskej krajnej cyrkwi Berlin-Braniborska-šleska Hornja Łužica. Dale angažuje so jako předsyda frakcije Swobodni wolerjo w Budyskim wokrjesnym sejmiku, jako měščanski radźičel frakcije Swobodnych wolerjow we Wojerecach, jako sobustaw přiřady za serbske naležnosće we Wojerowskej měščanskej radže, jako sobustaw Rotary-kluba Wojerecy a jako Čestny ryčer šleskeho zjednoćenstwa w rjadze Johanniterow. „Nimo teho spēwam bas w Židžinskim chórje a we Wulkim chórje Wojerec“, rozprawja čity muž.

Wot lěta 2013 wuknje wón serbsce. Započal je z tym w Bjesadze, w serbskim rozmołwnym kole pola wučerki Ruth Brězano-weje w Židžinom. Wot oktobra hač do jutrow wuknu tam wobdžělnicy serbsce. „Při tym dže wo zapřijeća, tradicije, naložki, drasty a swjedženje, wosebje pak wězo wo serbske wurazy w swójbje, we wšědnym dnu a w přirodže“, praji 53lětny. Wědomje přez sluchanje, čitanje a wospjetowanje sej wón rěč wotkrywa. Kaž so składnosć skiči, wuknje ju dale. „Wobchadženje ze serbsčinu je dołhi wuknjenski proces“, praji wón.

We Wojerowskej serbskej přiřadze zetka-

wa so z jenak myslacymi. Přiřada zasadžuje so za korektne dwurěčne napisy w měščanskim teritoriju. Zestajeli su lisčinu wšěch dróhowych mjenow, kotraž služi nětko za trěbne korektury a předžěłanja. Přiřada je tež poručenje za předłohi wobzamknjenjow a přihoty wšelakich rozsudow, kiž so serbskich naležnosćow dótka-ja, wudžěłała. Poručenje služi měščanskim radźičelam, sobudžělačerkam města a sobudžělačerkam komunalnych předewzaco-wo jako pomoc. „Nadžijamy so tež na praktiske nałožowanje wšědný dzeń“, praji Dirk Nazdala a wuzběhny: „Serbska rěč nima so jenož spēchować a nałožować. Wona ma tež runohódnje we wobrazu města spóznać być. To mi na wutrobje leži.“

Swoju rólu jako požadar za zastojnstwo wyšeho měščanosty widzi wón předewšim jako moderator při wuwicu Wojerec jako město, w kotrymž wobydlerstwo čile sobu skutkuje. Z tym zwjaza tež nadžiju, zo so přeco wjac ludžom a předewzaco-wo w měsće a we wokolinje wuwědomi, kajke bohatstwo tu mamy, kotraž ma so dale pěstować a wuwivać. Jako wosebje wažne při tym widzi wón hajenje serbskeje rěče a kultury. Nic naposledk z toho čerpa wón swoju motiwaciju za zjawne skutkowanje. „Při tym maja wšitcy partnerojo we wokolinje hromadze džělać, zo by so strukturna změna w zwisku z kóncom wudobywanja brunicy poradžiła“, wuzběhny Dirk Nazdala.

Andreas Kirschke

z němčiny přeložiła T.M.

Mandželskaj Dirk a Sigrun Nazdalic na Serbskim domizniskim dnu 2016 we Wojerecach

Serbska drasta we Wojerowskej wosadźe

Wojerowska serbska drasta so ze wšědneho wobrazu města a wokolnych wsow zhubiła

Skupinski wobraz Ćiskowskeje młodžiny składnostnje žnjenskeho nałožka kałanja wěnce w léce 1923

Ćiskowčeno 1957 na wulěće w Praze

Swačina na pjerjodreću w Ćisku w 1980tych lětach

Fota: Nazdalic swójbna zběrka

Hdyž sy žiwy w přeměnenju, to hustodosć ani njepytnejš. Hakle z wědomym pohladnjenjom wróco čłowjekej napadnje, kelko je so změniło.

Za čas mojeho dźěcatstwa w 1970/80 tych lětach běch husto w serbskich wsach wokolo Wojerec. Wšědny wjesny wobraz bě tehdy postajowany wot žonow w serbskej drasće; wone słušachu za mnje cyle samozrozumliwe k temu. Tehdy jako dźěćo sej njemóžach předstajić, zo tutej drasty-nošerkow jónu wjace njebudže. Tola nětko, po někotrych lětdziesiątkach, je tak daloko: Serbska drasta je so ze wšědneho dnja našich wsow zhubiła. Kak je móhło k temu dóńć?

Je zdžěla čežko, informacije dóstać, kelko žonow je w jednotliwych wsach serbsku drastu wotpołožiło, hdy je so to stało a čehodla. Hišće su tu ludžo, kiž móžeš so za tym prašeć. Tak pochadžeja w tutym přinošku podate informacije z rozmołwow z Helmutom Kurjom z Blunja, Annemarie Nawrocki z Ćiska, Anni Raack ze Židžinoho, Carolu Holdt ze Spal a Ute Zschieschang z Horow. Statistiki abo někajke hinaše pisomne dokumenty nažel njejsym nihdže namakać móhła.

Wotpołoženje drasty njebě žane prašenje mody, ale wonkowne wliwy dowjedzechu abo nuzowachu žony k tutej kročeli. Hdyž běchu w 19. lěstotku hišće wšitke žony w ratarstwje dźělali, tak přeńdže dźěło w běhu 20. lěstotka dale a bóle do měšćanskich fabrikow. Z tym zwisowachu wopyty kulturnych zarjadowanjow kaž dźiwadła a koncertow abo tež wobdźělenje na kolektiwnych swjedženjach a wulětach. Sćěhowacy přehlad, zestajany wot serbskeho muzejownika Arnošta Kowarja, znazorni tute dramatiska wuwice w někotrych Wojerowskich wsach:

Drastynošerki	1955	1969
Spale	100	55
Židžino	120	48
Hory / Nowa Łuka	113	48
Ćisk	116	69

Spale

W Spalach nažel njemóžach zhonić, hač a kelko žonow je tu serbsku drastu wotpołožiło. Znate pak je, zo bě w léce 2000 hišće dźesać drastynošerkow w Spalach. W aprylu 2019 je z Lejnu Mitašowej (Helene Mietasch) poslednja z nich zemřela.

Ćisk

Z Ćiska rozprawja Annemarie Nawrocki, zo po léce 1945 hišće 105 žonow w drasće chodžeše. Jenož dvě z nich pozdžišo drastu wotpołožišter, wšitke tamne ju hač do smjerće nošachu. Čechec (Zszech) na přikład mějachu blidarnju. Jako dyrbyeše ⇒

⇒ swójba swoju blidarnju dla twara Zejlerjoweje šule we Wojerecach spuścić, dyrbyeše so tež knjeni Čechowa za nowym džěłom rozhladować a tehdy swoju drastu wotpołožili.

Spočatk 2000tych lět so ličby w Ćisku hišće raz dramatisce změnichu: Tak zemrě wot lěta 2000 do lěta 2004 jědnaće drastynošerkow, pjeć z nich jeničce w lěće 2003. Poslednja Ćiskowčanka w drasće, Marja Wirthowa (Marie Wirth), zemrě 31. awgusta 2019.

Židžino

Tež w Židžinom mjeztym žanu drastynošerku wjace nimaš. Poslednja, Lejna Mačowa (Helene Matsch), zemrě w lěće 2007.

Hnuta powěda Ani Raack, hotowarniča ze Židžinoho, wo podawku, kiž bě so něhdže před třomi abo štyrjomi lětami stał. Tehdy bě posledni raz žonu w serbskej drasće na tydženskich wikach we Wojerecach wuhladała. Žona bě módra zwoblěkana, w sukni, we wotpowědnym pjezlu a wuskim šórcuchu. Nažel Ani Raack ju njeznaješe a jara wobžaruje, zo njeje so žonu prašała, štó je a zwotkel přińdže.

Hory

Ute Zschieschang z Horow rozprawja wo žonomaj ze wsy, kotrejž stej drastu wotpołožitoj. Knjeni Knoblochowa bě to „wuhla dla“ činiła, pola Hany Wěrikoweje (Anna Wierick) njeje žana jasna přičina znata. Někotre žony z Horow namakachu za sebjě kompromis: Do města a na zabawy drasćachu so němsce, doma chodžachu serbsce.

Poslednej drastynošerce na Horach běštej Hana Popowa (Anna Poppe) a Awgusta Knothowa (Auguste Knothe), kotrejž zemrěštej w lěće 2005 resp. 2014.

Blun

W Blunju chodžeše po lěće 1945 hišće wjele žonow w serbskej drasće. Přez wójnu wšak bě so wjele drastowych džělow zhubilo, kiž běchu so spalili, roztorhali, womazali abo na druge wašnje přez wójnske podawki zničili.

W lěće 1948 wotmě so posledni wulki „běly“ kwas we wsy. To rěka zo běchu njewjesta a dalše kwasarki w najdrohotnišich swjedženskich drastach, zešitych z běleho płatu a bohaće wupyšnych z bělymi cankami – potajkim běly šórcuch, běle plisěrowane rukawy, wulki běly plisěrowany kornar – a wšitko wozdobjene z džěrkatym wušiwanjom.

Po tym běchu hač do 1950tych lět we wsy hišće někotre „čorne“ serbske kwasy. To rěka, zo bě njewjesta čorna zdrasćena, mějše čornu suknu, čorne rubiško a čorny židžany šórcuch zwoblěkane. Tajkich kwasow bě po wójnje wjacorych, wšako mějachu skoro w kóždyj swójbje někoho, wo kotrehož žarowachu.

Wjele žonow w Blunju je swoju drastu

Konfirmacija we Wojerowskej wosadze z fararjom Wylemom Černikom w powójnskich Wojerecach

Foto: zběrka Trudle Malinkoweje, reprodukcija: Jürgen Mačij

wuhloweje jamy dla wotpołožito, dalšich pohnu w 1960tych lětach prodrustwo (LPG) k tutej kročeli. Po wuprajenju knjeza Kurja bě Marja Domanina (Marie Doman) jenička žona w Blunju, kotraž w drasće z traktorom a sycomłóčawu jězdžeše. Před něhdže džesać lětami bě jich hišće něhdže džesać drastynošerkow we wsy, džensa stej to jenož hišće dvě, Lejna Nowakowa (Helene Noack) a Madlena Redlichowa (Magdalena Redlich). Jedna z njeju sedži w koleskatym stole, tamna je w hladarni. Z tym potajkim je so serbska drasta tež z Blunju zhubila.

Wojerocy

We Wojerecach samych bě so tute wuwice wotpołožena drasty we wšědnym žiwjenju hižo wjele prjedy wotměto. Werner Bejma (Böhme), potomnik Wjacławkec drastoweho domu we Wojerecach, je zwěšćil, zo generacija jeho džědow a wowkow – potajkim cí, kiž běchu so do lěta 1900 narodžili – hišće přezcylnje w serbskej drasće chodžeše. Ale hižo w generaciji jeho staršeju – to su cí po lěće 1900 rodženi – bě to hinak. We Wjacławkec drastowym domje drje dale Wojerowsku serbsku drastu šijachu, ale wot 1960tych lět sem nimalo jenož hišće za rejawonske skupiny.

Z wotpołoženjom drasty je so tež wěda wo njej pominyła. Tak su džensa powšitkownje jenož hišće čmowe a čěmne barby za wšědnju drastu znate. To zwisuje z tym, zo běchu naposledk jenož hišće stare žony, kiž wšědnje drastu nošachu a kotrež buchu w tutej tež fotografowane. Prjedy pak so holcy a młode žony samo so wě tež wšědnju džeń bóle pisane drasćachu. Nažel pak je to lědma dokumentowane.

Drastowy forum wot lěta 2018

Za Wojerowsku drastu je so w lěće 2018 Drastowy forum (Trachtenforum) do žiwjenja zwotlał. Jemu přistujeja ludžo, kiž so za drastu zajimuju, kaž tež wěcywustojne wosoby, kiž chcedža so z druhimi rady wo serbskej drasće wuměnjec. W lěće 2019 je

Žony z Wojerowskeje wosady na Serbskim ewangelskim cyrkwiskim dnu 30. junija 1963 we Wojerecach

Foto: Wirtheč/Chěžnikec swójbna zběrka
Reprodukcija: Jürgen Mačij

forum hižo štyri zarjadowanja k rozdžělnym temam přewjedł. Při tym džěše wo drasćenje k wosebitym składnosćam runje tak kaž wo wšědnju drastu.

Sobustawojo foruma chcedža k temu pozbudžować, so ze serbskej drastu zaběrać. Woblěkanje serbskeje drasty ma so stać zaso bóle samozrozumliwe, přeč wot nastajenja „drasća mje serbsku“ k sebjewědomemu „drasću so serbska“. Zdobom kładže so wulka wažnosć na korektnje woblěkanje drasty. K temu sej tež rady drastowych „ekspertow“ kaž na přikład Helmuta Kurja přeprašaja. Wosebje młódše žony, kiž chcedža same k wosebitym skladnosćam kaž k mejemjetanju w drasće hić abo kiž maja małe džěci, kotrymž chcedža serbsku drastu woblec, maja so wukmanjeć ke korektnemu woblěkanju drasty a dóstać začuće za jednotliwe džěle drasty a jich zestajenje. Tuchwilu su na wsach hišće hotowarniče. Ale za serbsku identitu je wažne, jich wědu dale dawać přichodnym generacijam. **Sigrun Nazdalina**

z němčiny přeložila T.M.

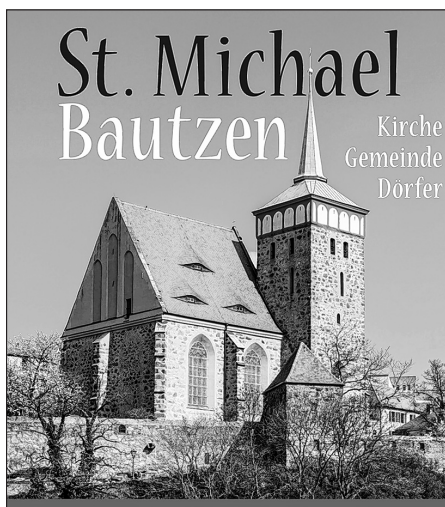
Čitanka z wysokej informatiwnej hódnotu

Mysle k swjedženskému spisej, wuštemu k lońšemu jubilejeje Michalskeje wosady

Žadyn cyrkwinski twar w Budyšinje njeje so tak kruće do zjawneho wobrazu města zaščepił kaž Michalska cyrkej. Hromadže ze Starej wodarnju tworitej nahladny architektoniski ansambl, dotwarjeny w 16. lětstotku, kiž skići hłowny motiw za jónkrótny měšćanski napohlad Budyšina. Jako duchowne srjedzišće serbskich ewangelskich wobydlerjow městu přislušacych radnych wsow hodži so wona jako symbol, kiž reflektuje swojorazne stawizny wjesneje wosady w měsće, wyše teho wšak tež stawizny dwukonfesionalneho cyrkwinskeho žiwjenja w Budyšinje kaž tež wosebitosće dwukulturneje, serbsko-němskeje zhradnosće. Štóz so za spočatki a rozwiće ewangelskich wosadow a z tym za mjezykonfesionalne rozestajenja w lětstotku reformacije zajimuje, přińdže wosebje w Budyšinje na swoje kóšty. Tu skutkowaše z tachantstwom móčna katolska institucija, kiž přeřwa po 1560 dale a bóle administratiwu Mišnjanskeho biskopstwa w Hornjej a Delnjej Łužicy. W swojim teritoriju knježeše tachantstwo tež jako duchowny knježk a měješe samo w mjeztych ewangelskich farach hišće prawo, wosadne naležnosće po swojim zrozumjenju rjadować. Nastaje serbskeje ewangelskeje wosady při Michalskej cyrkwi je za to kmamy příklad.

1. septembra 2019 je Michalska wosada swój 400. jubilej woswjećila. Składnostnje teho je Jan Malink, wot léta 2003 farar Michalskeje wosady a z dobom Serbski superintendent, nahladny swjedženski spis wudał, kotryž lěpje hač chronika z jedneho pjera wšelakore perspektiwu a hłosy k bohaće ilustrowanej čitance zwjazuje. Na rozdžěl k znajmjeńša tematisce přirunajomnej knize wo Budyskej Pětrskej cyrkwi (Der Dom St. Petri zu Bautzen, 2016), kotraž bě po dwulětnym zakładnym wobnowjenju cyrkwe w Budyskim nakładnistwje Lusatia wušła, steja tu stawizny wosadneho žiwjenja w srjedzišču. Wo tym swědči hižo natwar knihi. Maćizna je do pjeć nimale jenak wobšěrnych hłownych kapitlow rozdžělena; sprěnja: stawizny cyrkwinskeho twarjenja, zdruha: stawizny Michalskeje wosady, střeća: krótké portrety 32 wosadnych wsow a měšćanskich štwórcow, ze štwórta: wosobinske refleksije ze žiwjenskich rozprawow wosadnych a skónčnje: přehlad přistajenych duchownych a kantorow resp. za stawiznopis wažnych wosadnych z krótkimi biogramami. Hłowne teksty přinošowali su – wothladajo wot wudawačela sameho – farar Andreas Höhne, Měrćin Wirth, dr. Lubina Malinkowa a Trudla Malinkowa.

Trudla Malinkowa zamołwa přehladku biografiskich datow z Michalskej wosadu zwjazanych wosobinow. Mjeztych zo słuša

naličenje we wosadze skutkowacych fararjow a kantorow k zwučenym wobstatkam cyrkwinskih chronikow, přida awtorka hišće třeću rubriku z biogramami ludži, kotřiž běchu wosadne žiwjenje wosebje spěchowali abo wowliwowali, resp. znatych wosobinow, kotřiž z njeje pochadžeja. Hladajo na hač dotal hišće falowacu němskorěčnu biografisku příručku za serbske kulturne stawizny zda so mi tuta zestawa wosebje třebna a wažna, předewšěm, hdyž rozumimy wosadne stawizny jako stawizny wosadnych a nic jenož cyrkwinskeho twara a k temu słušaceho interiera. Zapřiće žiwjenskich dopomnjenkow a citatow žonow a mužů z wosady dawa knize wosebity raz kaleidoskopskeho a wosebje žiweho stawiznopisa.

Jako recensentka nochcu w scěhowacym wobsah knihi wospjetować, ale spytam swoje poručenje za tute čitanjahódne wosadne stawizny na někotrych dyckach wujasnić, kiž so pak na horjeka hižo mjenowane zajimawostki z Budyskich cyrkwinskih stawiznow pak na hač dotal zanjechane perspektiwu wusměrja.

Přenje wopismo, kiž naspomni „kapału swj. Michała zwonka měšćanskich murjow města Budyšina“ je z léta 1473. Je to list, kiž přidželi wěrimym wotpusk za sto dnjow, jeli k wěštych swjedženjam kapačku wopytaja a jeje wuhotowanje z pjenježnym darom podpěraja (hlej str. 12 sl.). Spočatki wotměnjawych twarskich stawiznow tuteje kapački pak sahaja nimale polsta lět dale wróco. Zwisuja z třebnym wutwarom woborneje kmanosće Budyšina. Bolostne nazhonjenja wosebje po nawalu husitskeho wójška w léce 1429 nuzowachu město k dalšemu zesylnjenju swojich wobhodženjow. Wosebje přechodaj přez Sprjewju – Židowski móst na sewjerezapadnym a móst pod Starej wodarnju na juhozapadnym boku města – měještaj so škitać. Po tym zo bě so hižo spočatk 15. lětstotka ležownosć

nad Židowskim brodom přez Sprjewju jako pohrjebnišće z kapačku wutwarila, rozšěrčichu system měšćanskich murjow tež na južnym boku z twarom wonkowneho rynka. Tež tu wužiwaše so zdobty areal za pohrjebnišće z wotpowědnej kapaču, wěnowanej arcyjandzelej Michalej, kotrehož patronat bě w tutym času chětro woblubowany. Wobě cyrkwi, Mikławšska kaž Michalska, twariše so po nimale samsnym twarskim planje z hłownym rozdžělom, zo je zadni džěl Michalskeje cyrkwe wo třećinu krótsi. W literaturje pomjenuje so Michalska husto jako „mjeńša sotra“ Mikławšskeje cyrkwe. Tuta bě so w běhu 15., ale předewšěm 16. lětstotka k druhej wažnej cyrkwi po Pětrskej wuwiwala. Ale hižo spočatk 30lětnje wójny, w septembrje 1620, bu přez wobtrělenje sakskeje artilerije a na to wudyrjeny woheń zničena. Mjeztych, zo „wjetša sotra“ jenož hišće jako ruina eksistowaše a so wot léta 1745 jako pohrjebnišće wužiwaše, pjelnješe so „mjeńša sotra“ pomaču z wosadnym žiwjenjom.

Wosada po wójnje spěšnje rozrosće, tak zo měšćanska rada hižo 1690 druheho duchowneho přistaji. Na tutym stawje njeje so hač do džensnišeho ničo změniło. Přenje němskorěčne předowanja jewjachu so tu w 19. lětstotku; přeni farar, kiž serbsce njerěčeše, zasadží se hakle sto lět pozdžišo, za čas Druheje swětoweje wójny.

Hladajo na nutřkowne cyrkwinske rozestajenja njebě 18. lětstotk jenož čas měrneho wuwicia. Serbskorěčneho poskitka dla džeržachu so tež mnozy Serbja měšćanskeje wosady k Michalskej cyrkwi, dokelž parowachu serbske předowanja w swojej Pětrskej cyrkwi. To wjedžeše k rozestajenjam z tamnišimi fararjami, kotřiž skoržachu na falowace dochody. Kwintesenca bě kurwjerchowske postajenje z léta 1771, po kotrymž dyrbjachu příslušnicy Budyskeje wosady swojim duchownym wotwjazanski poplatk za hamtske jednanja kaž křćeńcu, wěrowanje abo pohrjeb płaćić, hdyž wuprosychu sej tute w serbskej řeči wot fararja Michalskeje cyrkwe (hlej str. 85).

Pietizm zawostaji hižo spočatk 18. lětstotka w Michalskej wosadze swoje slědy. Diakon Jan Pjeh podpěraše lajske hibanje a předowaše mjez 1731 a 1741 na zhromadžiznach pobožnych w domjacnosćach na Židowje. Wažny spěchowar bě Friedrich Caspar hrabja von Gersdorf (1699–1751), kotryž sympatizowaše z idealami hrabje von Zinzendorfa a z jeho skutkowanjom w Ochranowje (hlej tež: Lubina Mahling, Um der Wenden Seelenheyl hochverdient – Reichsgraf Friedrich Caspar von Gersdorf, 2017). Gersdorf zjednoći rozpróšene ⇨

⇒ skupiny lajkow pod třechu swojeho hrodu w Čichońcy a organizowaše teologiski přewod zbudzenych zwonka cyrkwe. Z tym wobaraše wotščěpjenju hibanja zbudzenych wot wosady; indirektnje položi zakład za wuwice serbskeje kolonije Ochranowskich bratrow w Małym Wjelkowje a za spomóžne wuwice wot Halleskeho pietizma inspirowaného šulstwa we Wulkim Wjelkowje. Duchowni Michałskeje wosady přewodžachu cyłe hibanje kritisce, ale dźiwachu na nutřkowny měr a dobry mjezsobny poměr.

Prěnje byrgle pochadžachu z lěta 1784, štož je chětro pozdže w přirunanju z lutherskej wosadu města. W běhu poslednjeje zasadnjeje renowacije mjez 1965 a 1976 su so nowe byrgle wot Budyskeje pišćelotwarskeje firmy Eule zatwarili. Do časa tuteho přetwara sahaja moje dopomjenki na přenje wosobinske zetkanja z Michałskej wosadu. Wukřčena w Marje-Marćinej cyrkwi mějach lědma składnosće za direktne kontakty. Ale mój nan bě po přesydlenju swójby z Berlina w Ścijecach wotrostl a do Michałskeje šule chodźił. Wosebje fararja Kaplerja sej wazeše, kiž bě jemu pačersku wučbu podawał. K „swojej starej wosadze“ dzeržo wopyta na wysokich swjedženjach kaž k hodam Tuchorsku cyrkej, dokal bě wosada w druhej połojcy 1960tych lět přeachnyla. Bohužel so nan po renowaciji w nowym swětlým rumje Michałskeje cyrkwe wjac prawje doma nječuješe, tak zo so potom cyle na Marje-Marćinu cyrkej wusměri, hdžež je jako zamkar tež lěta dołho zwony hladał.

Ze swjedženskim spisom wo Michałskej wosadze předleži čitanka z wysokej informatiwnej hódnotu, kiž wabi k wěcownemu rozestajenju ze zańdženosću – a kiž wabi wězo předewšěm za Michałsku wosadu. Wosebity začišć zawostaja hnujace žiwjenske rozprawy. Mnohohtłósnošć knihi wotpowěduje mnohotnosći wosadneho žiwjenja, nošeneho wot wosadnych z (džensa) 32 wsow kołowokoło Budyšina a z někotrych štwórcow města. Jako předewšěm wjesna wosada ma swoje duchowne srjedzišćo w měsće, štož za sebezrozumjenje wosadnych zawěsće přeco jednorje njebě a hač do džensnišeho jednorje njeje. Jako „wosadu z nadžiju“ pomjenuje ju farar Andreas Höhne w swojim poetisce skutkowacym přinošku wo džensnišej zhromadnosći, kotraž kaž wšě druhe před wužadanjemi sekularizacije stej. Kaž Michałska cyrkej je tež Michałska wosada „džel cytkowneho“ (str. 107), kiž wšak skromnje swoju rólu w měsće pyta resp. pytała je, ale tola sobu řeči, hdyž dže wo křesćanski abo byrgarski skutk měšćanskeho cyłka.

Susanne Hozyna

St. Michael Bautzen. Kirche, Gemeinde, Dörfer. Festschrift zum vierhundertjährigen Gemeindejubiläum 1619–2019, wudał Jan Malink. Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina, 2019, 274 stron

Powěsć z cyrkwinskeho zarjada

Předsydstwo Serbskeho wosadneho zwjazka wobroći so w februaru na krajnocyrkwinski zarjad a prašeše so za wuskutkami, kotraž změje strukturalna reforma w krajnej cyrkwi na skutownosć a na teritorialnu plaćiwosć cyrkwinskeho serbskeho zakonja.

W swojej wotmołwje rysuje zarjad powšitkowne rozmyslowanja, kajkež so drje za mnohe naprašowanja hodža. Wuprja so sčěhowace mysle: Cyła cyrkej změje w přichodže z mjenje sobudželaćerjami wuńć. Tole žada sej nowe prawniske formy, kotraž móžeja tež tradicionalne sydlenke rupy přesahować. Spjelnjenje cyrkwinskeho nadawka njeje wjazane na wěste prawniske formy. Starosće, zo so we wjetšich jednotkach wosebite duchowne

nastajenja abo identity zhubja, maja so chutnje brać. Cyrkej pak so dynamisce změnja, štož sej njemóžemy sami wupytać. Nazhonjenja wuča, zo wobsteji njehladajo na mnohe konflikty zwólniwosć k rozmołwam. Dwaceći lět dołho so hižo struktury připodobnjeja. Tu a tam su tež po bolostnych zasahach positivne impulsy spóznać.

Skónčnje pokaza so na to, zo staj Budyški superintendent Popp a wyši krajnocyrkwinski rada Daniel k rozmołwam zwólniwaj. Wotmołwa zarjada da so snadž tak zjimać a na Serbow nałożować, zo móže so serbske džělo tež we wulkich strukturach wukonjeć a zo maja so jednotliwe prašenja přez rozmołwy na městnje rozrisać.

Jan Malink

Serbska předarska konferenca

K Serbskej předarskej konferency slušeja wšitke fararki a wšitcy fararjo, kotřiž na serbskim ewangelskim polu skutkuja. Jako městno lětušeho zetkanja – sedmym po znowazaloženju konferency – dnja 19. meje běchu Rakecy postajene. Po nutrnosći w cyrkwi předstaji wosadny farar dr. Robert Malink woznamnu biblioteku, kotraž chowa so w pódlanskej loži Božeho doma. Wona wopřija tež drohotne serbske knihi kaž na přikład přeni serbski Nowy zakon z lěta 1706. Po tym wuhódnoćichu duchowni zarjadowanja zańdženého časa.

Aktualnych přičin dla stejachu wšelake serbske internetne přinoški z Hornjeje a Delnjeje Łužicy z jutrowneho časa w srjedzišću. Dale wuradźowachu wobdźělnicy wo přichodnych předewzacach kaž wo Serbskim ewangelskim cyrkwiskim dnju 14. junija we Wojerecach a wo projekće noweho hornjoserbskeho spěwnika, kiž ma nastać po přikładze delnjoserbskeje „Tycy“. Farar Daniel Jordanov přeprasy konferencu na přichodne lěto do Wochoz, hdžež ma so lětsa 25. septembra „Šwjelowa bróžeň“ zjawnosći přepodać.

Jan Malink

Wobdźělnicy Serbskeje předarskeje konferency před Rakečanskej faru, wotlěwa: Ingolf Kšénka, Janšojce; Thomas Haenchen, Bukeycy; Jadwiga Malinkowa, Slepó; dr. Robert Malink, Rakecy; Katharina Köhlerowa, Dešno; Jan Malink, Budyšin; Christoph Rummel, Hodžij; Daniel Jordanov, Klětno; Stefan Reichelt, Bluń

Foto: Lubina Malinkowa

Delnjoserbske online-poskitki w koronačasu

Serbska fararka Katharina Köhlerowa, wosadna dušepastyrka w Dešnje a zastupowaca superintendentka cyrkwinskeho wo-krjesa Choćebuz, je jara aktiwna. Tež dr. Hartmut Leipner, wot zašleho lěta certifikowany lektor, so kamery njeboji. Tuž so w Delnjej Łužicy wšelake serbsko-němske a serbske kemšace poskitki zwoprawdźichu. Mjěz druhim tute:

Małe jutry, 19. haperleje, 15:55 min.
Quasimodogeniti – Kaž nowonarodźene dźeći

Fararka Köhlerowa přewjedže němsko-serbsku nutrnošć hromadže z Maksom Hasackim, runje dostudowanym wobswětowym chemikarjom. Wón čita mjěz druhim swójski serbski tekst a spěwa swójski serbski spěw. Pozawnowy chór je widjeć hudžo we wšěch třoch wosadnych wsach, w Žylowje, Dešnje a Strjažowje. Widjeć su nimo teho wobrazy kaž tež serbske a němske hrona Dešnjanskeje cyrkweje a Dawidowa hwězda z časa Bogumiła Šwjele. Wulkotna nadžijepolna nalětnja atmosfera so rozšěrja. <https://youtu.be/sDPXogVznls>

2. njedźela po jutrach, 26. haperleje, 28:33 min.

Misericordias domini – Zemja je poľna Knjezoweje dobroty
Prěnje serbske online-kemše bjez wosady swjeći Hartmut Leipner předujo wo žono-

Serbsko-němske kemše 3. meje w Gołbinje z fararku Katharinu Köhlerowej a lektorom dr. Hartmutom Leipnerom

Foto: Ekkehard Köhler

powym zornješku. Jemu po boku su młody Mósćanski organist Till Šmit, z domjaceje zahrody čita młody Elias Bisse a w cyrkwi spěwatej Diana Šejcowa a Kathi Sprigojdoj, člonce chóra Łužyca. Serbske teksty kěrlušow su spody napisane, tak zo móžeš sobu spěwać. Wulka, swětla Mósćanska cyrkej w Janšojскеj wosadže wuprudža kemšacy pokoj. Filmisce drje njeje cyle bjeze zmylkow, tola je wulkotnje, zo so tutón pra-

premjerne serbske poskitki dale w interneće pokazuje. <https://youtu.be/YiEKgrhoIOc>

3. njedźela po jutrach, 3. meje, 38:42 min.

Jubilate – Juskajće Bohu

Gołbin přisłuša wosadže w Gołkojcach. Gołbinska cyrkwička je přitulna, lubozna a jedna z najmjeńšich we wokolinje. Wosadni su pak čim aktiwniši. Wjesnjenje pokazuja swój serbski pochad hordže z nošenjom serbskeje drasty a zasadžu so za serbsku rěč w cyrkwi. Serbsko-němske kemše swjećitaj fararka Köhlerowa a lektor Leipner hromadže z něhdže dwaceći wosadnymi. Tež jeju dialogiske předowanje je dwurěčne. Na pišćelach hraje Cornelia Bogh, Astrid Šramina wukonja kěbětarske služby, zwoni zwón z ruku. Jeje džowce Maja a Ronja, studentce sorabistiki resp. lěsnistwa, čitaj ewangelij a epistolu. „Wšitko bě z lubošču spřihotowane. Na swojim městnje namakach samo blešu z wodu a někotre placki pře kašel“, piše fararka Köhlerowa w swojej připowědžacej wosadne mejlce.

<https://youtu.be/pQrWMTmzRvI>

Wot 10. meje swjeća zaso dwoje kemše w Dešnjanskej cyrkwi kaž tež druhdže z přeco 50 wosadnymi, z higieniskim wotstawkom znajmjeńša dweju metro a zdžela hišće bjez spěwanja, po tym kaž rozsudži wosadna rada. Zawěšće čita fararka kaž kóždnu njedzelu hrono noweho tydženja tež serbsce. Live je wězo live, tuž nastanje prašenje, hač budu so digitalne serbske kemšace poskitki nadal jewić, kiž su tola z tójšto přidatnym džěłom zwjazane. Ale smy tute krizowe poskitki z džakownošću přiwwali, tón abo tamny budže je parowac.

Christiana Piniekowa

Dwurěčny jutrowny postrow

Dwurěčny jutrowny postrow w Choćebuzu-Strobicach na H. Sachsovej dróze, připrawjeny w bydleńju Tobiasa Jachmanna, kotryž je tuchwilu wikar w Dešnjanskej wosadže. K tu- tej ideji wón w běžnej delnjoserbsćinje zdželi: „No jo, smej z kolegu pytafej rozwězanje za jatšy. To jo było w tom lěše někak tak tužno ... a nic serbskego. To jo było zajmne: Młogi raz som z wokna pókukał a som mógl wižeš, až luže su cytali. A ako su cytali to serbski, su krotko pšemyšlowali a pótom su z głowu wili. Pótom som se smjał a wěžeł: To jo była dobra ideja.“

Foto a tekst: Tobias Jachmann

Serbske wosadne žiwjenje a koronapandemija

Koronapandemija ma a měješe swoje wusutki na serbske wosadne žiwjenje. Wo tym wuradźowaše předsydstwo Serbskeho wosadneho zwjazka kónc apryla na Michałskej farje. Wšelake rozsudy nastupajo zarjadowanja w přichodnych třoch měsach mějach so tworíć.

Serbske kemše su w Sakskej zaso móžne. Što pak ma so stać ze Serbskim ewangeliskim cyrkwiskim dnjom, kiž ma so lěta 13. a 14. junija we Wojerecach wotměć? Předsydstwo njewidži praweje móžnosće, cyrkwinski dzeń w tradicionelnej formje přewjesć. Na kóždy pak pak měli so nje-dželu serbske kemše w Janskej cyrkwi swječić, kotraž bychu so móhli přez live-stream wusyłać. Sobotniše zarjadowanje, zhromadny wobjed, bjesada a popołniši program so najskeje njewotměja, dokelž su wuměnjenja za nje přenjewěšte.

Rozžohnowanje ze Serbskim superintendentom Janom Malinkom, kiž je z dobom farar Michałskej wosady, budže na swjedženskich kemšach 19. julija 2020, prawdžepodobnje z wobmjezowanym wopytowarstwom. Smy pak dobreje nadźije, zo móže so zapokazanje fararja Rummela jako nowy Serbski superintendent kaž předwidžane na reformaciskim swjedženju 31. oktobra 2020 wotměć. Po kemšach w Hodžijskej cyrkwi budže postrowna hodžina z kofejpicom. Dokelž budže přichodny běrow Serbskeje superintendentury w Hodžiju zaměstnjeny, ma so wobstejacy archiw na Jerjowej po něhdže 25 lětach wurumować. Smolerjec kniharnja je sej džěl knihow wotewzała. Akty so přehladuja. Při tym su so wšelake zajimawostki namakali, mjez druhim originalna rysowanka Měrcina Nowaka-Njechorńskeho

z lěta 1922. Za nowy běrow w Hodžiju pyta Serbski wosadny zwjazk sekretarku ze skróćenym džělowym časom. Krajnocyrkwinski zarjad ma tutemu přerjadowanju hišće přihłosować.

Předsydstwo hišće někotre mjeńše dypki wobjedna. Zamołwitosć za dalše widejowe kemše přewozmje Serbske ewangeliske towarstwo. Namjetuje so kemše w Hodžiju natočić. Jako noweho čłona do krajneje synody měł so knjez Olaf Langner z Rakečanskeje wosady powołać. Předsydstwo poda namjet na krajnocyrkwinske wjednistwo do Drježdžan. Za rewiziju Lektionara wutwori so komisija, kiž ma so z rěčnymi prašenjami zaběrać.

Najebać koronapandemije běži serbske wosadne žiwjenje dale. Tuchwilne wobmjezowanja z Božej pomocu přewinjemy.

Marka Maćijowa

Z předsydstwa SET

Dnja 12. meje wuradźowaše w Budyšinje předsydstwo Serbskeho ewangeliskeho towarstwa. Dla higieniskich postajenjow wokoło koronapandemije, wotmě so poseđenje na wosadnej žurli Michałskej fary. Spočatnje wuhódnočištej so zarjadowani poslednich tydženjow: derje poradžena džěłarnička Bjesadow w Bukecach a digitalna serbska Boža služba na Čichim pjatku, kotraž namaka njewočakowany wulki wothłós. Hač budža so dalše tajke kemše přewjesć, je wotwisne wot wuwica pandemije a z tym zwisowacych statnych a cyrkwinskih postajenjow nastupajo cyrkwinskih zarjadowanja. To potrjechi tež dalše zarjadowanja kaž spěwne wječorki Bjesadow a lětuši dworowy swjedžen w Hrubjelčicach. Hač so tute wotměja, wo tym budže so krótkodobnje informować. Knjez Friedhard Krawc prócuje so wo wobnowjenje rownišćow swójbow fararjow Domaški a Klina w Ketlicach. Towarstwo tute prócowanja podpěruje. **Měrcin Wirth**

Row fararja Domaški

Zastupjerjo Ketličanskeje wosady, Serbskeho ewangeliskeho towarstwa, pomnikoškitneho zarjada a kamjenječesarnje zeńdžechu so 25. meje na Ketličanskim kěrchoje. Tam ma so lěta składnostnje 200. narodnin fararja Michała Domaški (wo nim hlej rubrika „Spominamy“) jeho swójbne rownišćo wobnowić. Wotpowědnu próstwu wo spěchowanje je Serbske ewangeliske towarstwo, kotraž je nošer přede wzaća, pola Założby za serbski lud zapodała. Mjeztym je pomnikowy wuběrk Maćicy Serbskeje předwidžane restawraciske naprawy schwalit. **T.M.**

Skazanka

Z tym skazam abonement časopisa Pomhaj Bóh.

mjeno, předmjeno

dróha

PLZ, město/wjes

datum

podpismo

Prěpokazam lětnje abonentski pjenjow we wysokosći 8 eurow na konto DE03 8555 0000 1000 0831 67 Serbskeho ewangeliskeho towarstwa při wokrjesnej nalutowarni Budyšin (BIC: SOLADES1BAT).

Dam Serbskemu ewangeliskemu towarstwu połnomóc, lětnje

_____ eurow wot mojeho konta wotknihować, doniž njezaprećiwju.

mějicel/ka konta:

IBAN:

BIC:

mjeno banki:

datum

podpismo

Swoju skazanku pósćelće prošu na:

Serbske ewangeliske towarstwo, Měrcin Wirth, Priwatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen.

Powěšće

„Šwjelowa-bróžeň“ we Wochozach lěta srjedź meje na swoim nowym městnje bliže k cyrkwi

Foto: Trudla Malinkowa

Wochozy. Twarske džěla na farskej bróžni we Wochozach pokročuja. W minjenych měsacach su dwěsć lět stary kładzity twar w farskim dworje wottwarili, wobnowili a něhdže pošta metrow bliže k cyrkwi znowa postajili. Nětko ma hišće nutrkowne wuhotowanje domu scěhować a so wokolina připrawić. Lěta 25. septembra chcedza po zaslužbnym něhdysim wosadnym fararju Bogumile Šwjeli pomjenowanu „Šwjelowa-bróžeň“ jako kulturne srjedzišćo zjawnosći přepodać.

Huska. Póndzělu, 18. meje, položichu při dróze do Naundorfa zakładny kamjeň za hospodarske twarjenje ewangelskeho šulskeho towarstwa. Nowy dom ma jako garaža, gratownja a socialny trakt za džělačerjow služic techniskemu wudžeržowanju třoch ewangelskich šulow we wsy. Twarski nawod ma architektka Tereza Bejmakowa z Budyšina.

Malešecy. Po zwučenej tradiciji wotměchu so Bože spěče, 21. meje, dwurěčne kemše w Malešecach. Zhromadnje z něhdže 60 kemšerjemi

swjećachu je štyrjo fararjo, Haenchen-Bukečanski, Malink-Budyski a Ramšec mandželskej z Poršic. Dujerjo pod nawodom Claudije Wićazoweje Božu službu wobrubichu, kemšerjo spěwachu štučki kěrlušow wotměnjejo w němskej a serbskej rěči. W swoim předowanju Serbski superintendent na lětdžesatkaj trajacu tradiciju dwurěčnych kemšow Bože spěče w Malešecach pokaza, kotraž bě so w lěće 2000 zahajita a so wjele lět w swjedženskim stanje na swjedženskej łuce z wulkim wobdželenjom wosadnych z wokoliny wotměta. Zdobom so Jan Malink jako předar na tutech kemšach rozžohnowa, dokelž so lěta na wuměnk poda.

Lubij. Za 13. junij w Lubiju planowany Hornjołužiski cyrkwinski džeň su koronapandemije dla wotprajili. Nětko přihotuja hižo přichodne podobne zeńdženje, Łužiski cyrkwinski džeň, kiž ma so 26. junija 2022 w Zhorjelcu wotměć.

Zbožopřeća

Dnja 18. junija woswjeći knjz farar n.w. **Helmut Hupac**, doholětny předsyda Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěč w cyrkwi, swoje 70. narodniny a dnja 26. junija knjeni **dr. Marjana Bubnarjec**, doholětna organizatorka serbskich kemšow w Drježdžanach, swoje 85. narodniny. Gratulujemy jubilaromaj wutrobne a přejemy jimaj bohate Bože žohnowanje.

Dary

W aprylu je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo 100 eurow a 50 eurow a za Pomhaj Bóh 100 eurow, 92 eurow a dwójce 42 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 200 lětami, 23. junija (nic měrcy kaž w NBS stej) 1820, narodži so **Michał Domaška** do burskeje swójby w Komorowje pola Rakec. Jako gymnaziast w Budyšinje slušeše k sobuzałožerjam gymnazialneho towarstwa Societas Slavica Budissinensis, jako student teologije přisłušeše Lipsčanskej Sorabiji. W času narodneho wozroźenja zaoži sobu Maćicu Serbsku a bě sobuawtor Wulkeje próstwy Serbow. 1846 nastaj jeho spěw „Naše serbstwo z procha stawa“, kotraž so hač do 1945 jako serbska hymna wobhladowaše. Z fararjom bě wot 1849 do 1892 w Nosaćicach, małej wosadze w narańšich Serbach. Woženi so ze serbskej burskej džowku a zaoži z njej wulku serbsku swójbu z džewjeć džěćimi. We wosadze džiwaše na skrućenje serbskosće a postara so wo serbske wuhotowanje Božeho domu. Pódlu zastojnstwa skutkowaše plódnje jako basnik, přeložer a wudawaćel serbskich kěrlušow a duchownych spěwow. Jeho zběrki kaž „Adwentska harfa“, „Póstna harfa“ a „Cion-

ske hłosy“ běchu daloko rozšěrjene mjez ewangelskim ludom. Zo bychu kěrchowcy w Serbach serbski raz dóstali, zestaji 1889 „Symješka na Božu rolu“, zběrku serbskich hrónčkow na narowne pomniki. Wot 1887 hač do swojeje smjerće bě redaktor časopisa Misionski Posoł. 1889 pomjenowachu jeho na čestneho sobustawa Maćicy Serbskeje. Wón zemřě 1897 w Ketlicach pola swojeho syna Morica Domaški, pozdžišeho serbskeho wyšeho fararja, a bu tam pochowany. T.M.

Přeprašujemy

W juniju wusyla so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.

- 01.06. 2. džeň swjatkow**
14:00 namša w Turjeju (farar Kšenka)
- 07.06. Swjedžen Swjateje Trojicy**
10:00 kemše w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink)
- 14.06. 1. njedzela po Swjatej Trojicy**
Serbski cyrkwinski a domizniski džeň we Wojerecach
10:00 swjedženske kemše z Božim wotkazanjom we Wojerecach w Janskej cyrkwi, kotraž přenjesu so w serbskim rozhłosu
- 21.06. 2. njedzela po Swjatej Trojicy**
10:00 dwurěčne kemše z Božim wotkazanjom w Klětnom (sup. Malink, farar Jordanov)
- 05.07. 4. njedzela po Swjatej Trojicy**
10:00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink)
12:00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelaj: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čišć: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT
Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot zapóslancow Zwjazkowneho sejma Němskeje, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma. Lětny abonement plaći 8 eurow.